

NYELVI SZINTEK

1. a) Írja a megfelelő helyre az állítások előtt álló betűjeleket!

Magánhangzó	Mássalhangzó

- M) Képzésükkor a kiáramló levegő nem ütközik akadályba.
L) Van közöttük egy hang, amelyiket külön hangszalagállásban képezünk.
Á) A hangszalagok állásától függően lehetnek zöngések vagy zöngétlenek.
É) A nyelv vízszintes mozgása szerint lehet mély és magas.
T) Képzésükkor az ajkak, a fogak, a szájpadrás és a nyelv is alkothat akadályt.
Z) Az ajakmozgás szerint is megkülönböztetjük őket.
SZ) Képzésük módja szerint elkülönítünk zár-, orr-, rés- és pergő hangokat.
B) A nyelv függőleges mozgása szerint lehet felső, középső nyelvállású is.
I) Egyik hangtörvénye a hasonulás.
E) Két hang kivételével minden hangnak van rövid és hosszú párja.
K) Van közöttük egyjegyű és kétjegyű is.
N) Egyik törvénye a hangrend.

b) Ha jól dolgozott, akkor a betűket összeolvasva két szót kap. Milyen hangtörvényekre talál példát a két szóban?

2. Nevezze meg, milyen hangtörvény érvényesül a szavakban!

fűzfa, vegytisztítás, hócipő, virágcsokor, csúszda, virágláda, szegfű, rézből, hozta, képkeret,
képzés, vasgolyó, szagtalan, szavakból, mosdás, moshat, tűzhöz, népdal, lökdös, lökhárító,
patakzik, patakpart, adhat, adóbevallás, patkó, képző

3. Töltse ki a totót!

- 1 = zöngesség szerinti részleges hasonulás
2 = képzés helye szerinti részleges hasonulás
X = nincs a szóban részleges hasonulás

mézcsepp		lengyel	
számítógép		biztat	
könyvtár		takácsból	
szánba		kéztől	
fogtok		kínpad	
vasrács		vitórlás	
kamra		ósvi	

4. Írja le az alábbi kiejtésbeli formában írt szavakat helyesen! Nevezze meg, milyen hangtörvény érvényesül a szóalakokban!

haggya – fejjel – fejjobb – ravasság – hujjon – szárasság – haddal – tollal – tanujják – gajjal

5. Egészítse ki a mondatokat a megadott igék megfelelő alakjával! Nevezze meg, milyen hangtörvény érvényesül a szóalakokban!

Ezt a színdarabot a színház legjobb színészei _____ . (játszik)

Holnap Feriék _____ vissza a könyvet! (hoz)

A tó _____ a turistákat. (vonz)

Gyerekek, a gyümölcsöt fogyasztás előtt mindig _____ meg! (mos)

Hagyjad, hadd _____ a gyerekek a pályán! (edz)

A munkások még ma _____ el az alapozást! (végez)

6. Bontsa morféimákra a szövegrészlet kiemelt szavait! Jelölje a szokásos módon, betűkkel és számokkal az egyes szóelemeket!

(1=szótő, 2=képző, 3=jel, 4=rag; a=szabad, b=félszabad, c=kötött)

„Nyomban ott érezte magán az irdatlan súlyt, s megint csak megérezte, erősebben és *parancsolóbban*, mint valaha, Mordor tapogató, rosszindulatú tekintetét, amint megpróbál *áthatolni* a homályon, amelyet ő teremtett önmaga *védelmére*, de ami most, *nyughatatlanságában* és kétségei közt, csak *hátráltatja*.”

(Tolkien: *A Gyűrűk Ura*)

7. Alkossa meg a szószerkezetek képzett szavait a szóegyenlet segítségével!

tan + igeképző + főnévképző + melléknévképző =

el + kedv + melléknévképző + igeképző =

tesz + igeképző + melléknévképző + főnévképző + melléknévképző = (erő)

gép + igeképző + névszóképző + névszóképző = (hiba)

8. Képezze az alábbi igék megadott alakját!

ír (feltételes mód, jelen idő, E/3, általános ragozás) =

mond (feltételes mód, jelen idő, E/3, határozott ragozás) =

szik (feltételes mód, jelen idő, E/2, általános ragozás) =

tesz (feltételes mód, jelen idő, T/3, határozott ragozás) =

hisz (feltételes mód, jelen idő, E/1, általános ragozás) =

fogószik (feltételes mód, jelen idő, T/2, általános ragozás) =

kukorékol (feltételes mód, múlt idő, T/3, általános ragozás) =

görget (feltételes mód, múlt idő, E/1, határozott ragozás) =

9. Pótolja a szavak hiányzó ragját! Jelölje a rag típusát!

IR = igei személyrag TR = tárgyrag HR = határozórag
FR = a főnévi igenév személyragja BR = a birtokos jelző ragja

A szakértők egyetért_____ abban, hogy a dinoszauruszok kihalása_____ többféle tényező okozta. Valószínűleg az egész Föld_____ megváltozott az éghajlat egy kisbolygó becsapódása_____. A kutatók szerint gondoln_____ kell arra a lehetőség_____ is, hogy az akkor élő kisméretű emlősök is szerep_____ játszottak a Föld urai_____ kipusztulása_____. A szapora kis állatok megdézsmált_____ a dinoszaurusztojások_____, így ők_____ már a lehülés előtt a hanyatlás szélé_____ sodort_____. A kutatók szerint a dinoszauruszok nem alkalmazhatták a tojások megvédése_____ ma elterjedt módszereit. Nem építhették fészük_____ a fák magas lombkoronájá_____, de magas fű_____ sem rejthették el őket. Biztos védelm_____ csakis az állandó őrködés jelentett, ez_____ azonban időnként meg kellett szakítani_____. Ezért nem lehet kizárn_____ azt a lehetőség_____ sem, hogy a kisebb dinoszauruszok száma már akkor fogyatkozó_____ volt, amikor az éghajlati katasztrófa bekövetkezett.

10. Jelölje, milyen típusú toldalék van a *barát* szón!

1 = képző

2 = jel

x = rag

barátkozik		barátság	
barátom		baráti	
barátot		baráthoz	
barátok		baráttal	
baráttá		barátja	
barátnak		barátként	
barátaim		baráté	

11. Jelölje és nevezze meg a *kiemelt* szavak toldalékait!

Ezt a tálat *elkelkáposztástalanítottátok*.

Te karimás kalap, ha én téged *megkarimásíttattalaníttathatnálak*.

12. Keressen minél több szófajt! Írja is le őket a négyzet mellé!

S	Y	N	Á	M	T	Í	L	L	Á	G	J	Ő
D	T	G	E	K	O	J	V	R	Z	I	E	P
Y	N	É	V	M	Á	S	É	B	N	G	L	B
K	R	É	T	R	G	K	N	P	Á	S	Z	H
S	D	Á	O	B	W	Ö	M	D	B	E	Ő	Ú
E	R	T	Z	U	Q	U	Á	I	L	Z	H	M
S	H	A	T	Á	R	O	Z	Ó	S	Z	Ó	É
S	D	Ő	L	V	Á	E	S	A	Ú	C	S	M
I	G	E	N	É	V	G	T	F	E	A	N	B
Z	A	R	T	N	H	J	F	P	É	S	P	V
J	Á	R	T	Ő	S	Z	D	T	E	G	I	U
K	É	Z	A	F	T	H	J	C	S	Z	T	T
L	S	Z	Ó	F	A	J	O	G	I	H	Z	S

13. Írja ki a főneveket a szövegből! Bontsa a szóalakokat szóelemekre!

A kutya

A kutyafélék a ragadozók rendjének egyik családja. Húsevő állatok, főképpen melegvérű prédát ejtenek. Testalkatuk izmos. Karmos ujjú, erős végtagjaik vannak. Szemfogaik nagyok és hegyesek, zápfogaik tarajosak. Zsákmányukat üldözik. Lábuk hosszabb a macskafélékéénél, de karmaikat nem tudják behúzni. A kutyák fajtái rendkívül változatosak. Sok fajtájuk igen jó házőrző, mások inkább vadászó, illetve terelő kutyák. Mindegyik fajtának nagyon jó a szaglása, és hűséges gazdájához.

14. Húzza alá a mondatpárokból azokat a mondatokat, amelyek igeneveket tartalmaznak! Nevezze meg a másik mondatban levő, az igenévvel azonos alakú szó szófaját!

A buszon egy olvasó nő mellé ültem. – Gabi elvesztette az olvasóját.

A leszedett borsót a kosárba rakta. – Mindent leszedett, amit csak talált.

János egész este a jövődő terveiről beszélt. – Senki nem tudja megjósolni a jövődőt.

Elvértve találkoztak csak a barátok. – A számolást elvértve rontotta el a dolgozatát.

Peti a szobában játszva elaludt. – Orsi játszva oldotta meg a nehéz feladatot.

Viki már régen betéve tudja a verset. – Betéve maga után az ajtót, elsiertett.

15. Határozza meg a kiemelt szavak szófaját!

Az Új Bárány riportere felkereste Ordast.

Interjút kér. Én leközlöm. Olvasd.

– Igaz volna ama vád,

hogy Ön orvul elfogyasztott **egy** egész nyers nagymamát?

– Egy nagymamát? Egy grammot se!

Ez az egész csak **Grimm**-mese!

– Hogy Piroskát Ön falta fel, talán csak az is **hamis** vád?

Nem **hagyott** meg **belőle** mást, csak egy fél pár harisnyát!

– Hogy én őt ruhástul? Mit ki nem **eszettek**!

Én még az almát is **hámozva** eszem meg.

– Furcsa, hogy a kunyhóban, hol megevődtek mindketten, mégis piros farkasnyálnyom díszeleg a parketten.

– Az úgy történt, hogy **ők** aznap meghívtak a viskóba.

Nagyon finom uzsonna volt, **szamóca** és piskóta, s mivelhogy én evés **közben** állandóan vicsorgok, a **vérvéres** szamócalé a pofámból kicsorgott.

– Én **úgy** tudtam, hogy önnél szabály, hogy csak friss húsárut zabál.

– Kacsa! Fűvet rágok **lomhán** legelészve,

zsengét, hogy a gyenge gyomrom megeméssze.

– És meddig lesz Önnél a juhhús **is** tiltva?

– Eddig! De erről már nem **írhatsz**, te birka!

(Romhányi József: Interjú a farkassal, aki állítólag megette Piroskát)

16. Jelölje az alanyt és az állítmányt az alábbi mondatokban!

A gyerekek fociznak.

Izgalmas lesz a mérkőzés.

A labda Zsoltié.

Sanyi gáncsolt!

Jó a pálya.

A bíró nem is vette észre.

Nincs sár.

Tilos szabálytalankodni!

Sok a néző.

Ez tizenegyes!

Kálmán a legügyesebb.

3:2 lesz az eredmény.

17. Milyen mondatrészi szerepe van az *annyi* és az *olyan* névmásoknak az alábbi mondatokban?

a) Nekünk is *annyi* kellene.

A többi is *olyan* volt.

Annyi bajom van!

Olyanja van.

Az eredmény valóban *annyi* volt.

Olyan szép nagyra nőttél.

b) Nekem is *olyan* van.

Éppen *olyan* kabát kell nekem.

18. Húzza alá a határozókat a következő mondatokban! Nevezze meg a határozók típusát és kifejezőeszközeit! Karikázza be a ragjukat vagy névutójukat!

Minden évben legalább egyszer nézz végig egy naplementét!

Késlekedés nélkül küldd el a köszönő táviratokat!

Töltsd fel vízzel a jégkockatartót!

A kölcsönkért motort tele tankkal add vissza!

Kritizálj négyszemközt!

Soha ne fizess félkész munkáért!

Pénztől ne várj boldogságot!

Minden probléma lehetőség a fejlődésre.

Örülj mások sikerének!

Vásárlásnál ellenőrizd az árakat!

Szeress őszintén és tiszta szívből!

Ne hagyd bevetetlenül az ágyad!

Légy bátor a főzésben!

Menj el szurkolni barátaid sportversenyeire!

Ne parkolj mozgássérültek számára fenntartott helyen!

Minden tavasszal ültess a barátaiddal együtt virágot!

Ne add a becsületedet pénzért, hatalomért vagy hírnévért!

(H. Jackson Brown: Kis útmutató az élethez)

19. Javítsa ki a mondatokban a rosszul használt igevonzatokat!

Most lehetőségünk van az önálló gondolkodáshoz.

A diákkonferencián hamarosan megkezdik a vitát a házirend fölött.

Némely ember bizalmatlan minden iránt.

A szomszédok nagyon aggódnak a vizály elmérgesedésétől.

A csapatoknak gyorsan meg kell egyezniük a fegyverszünetről.

Az önkormányzatban döntenek az ügy fölött.

20. Jelölje a megfelelő számmal, hogy milyen mondatrész a kevés szó a közmondásokban!

1 = mennyiségjelző

2 = állítmány

x = alany

1.	Kegyelemkenyérhez kevés fog is elég.	
2.	Vad almának kevés a becse.	
3.	Igen kevés kell a szúnyognak.	
4.	Kevés vacsora, jó éjszaka.	
5.	Rossz gyomornak becsülete a kevés eledel.	
6.	Kevés nem árt, sok nem használ.	
7.	Mi egynek sok, másnak kevés lehet.	
8.	Kevés kárban sem nagy a haszon.	
9.	Ki bölcslet küld, kevés szóval küldi.	
10.	Sok polyvában kevés a búza.	
11.	Sok a parancsoló, kevés a szófogadó.	
12.	Kevés van a fejben.	
13.	Fél fogamra is kevés.	
13+1	Kicsiny tüzet kevés víz olt.	

21. Állapítsa meg, hogy milyen mondatrész a főmondatokban kiemelt utalószó!

Aki mer, az nyer.

Otthon lakják az, aki kedvére akar élni.

Akkora a feje, mint a sajtár.

Amilyen az ember, olyan a munkája.

Azt sem tudják, eszik-e vagy isszák.

Mit ész meg nem gyógyíthat, meggyógyítja azt az idő.

Ahol nincs, ott ne keress.

Addig hajlik a vessző, amíg gyöngé.

Úgy verj éket a kemény fába, hogy szemedbe ne pattanjon.

Úgy megijesztették, hogy aratásig sem jó eszére.

Azért tart harapófogót a kovács, hogy meg ne süsse a kezét.

Nincs fájóbb seb annál, mit rokon kéz ejt rajtad.

Olyan barátja neki, mint eb a macskának.

Annyi esze sincs, mint egy tyúknak.

Ki a Tisza vizét issza, vágyik annak szíve vissza.

22. Keresse meg, hogy melyik a főmondat a következő közmondásokban! Azután pótolja a hiányzó utalószt bennük! Állapítsa meg az utalószó mondatrészszerpének az elemzésével, hogy milyen kapcsolat van a főmondat és a mellékmondat közt!

Kezét emeli, mikor lábát kellene.

Fogd a fogót, hogy kezed meg ne égesd.

Ki tövistől félti kezét, ne fogjon rózsaszedéshez.

Nem mind bíró, kinek pálca van kezében.

Nem jó ember, ki másnak szemébe nem mer nézni.

Sok idő eltelik, míg a gyermekből ember válik.

Amit nyer a réven, elveszti a vámon.

Ahol Isten őriz, pókháló is oltalom.

23. Válogassa szét az alábbi mondatokat két (alá- és mellérendelő) csoportba!

Sokat beszél, de keveset mond.

Annyi esze sincs, mint egy tyúknak.

A rossz lelkiismeretű ember azt gondolja, hogy mindenki őrá beszél.

Úgy beszél, mint a szélkelep.

Annyit tanultam a beszédéből, mint az égzengésből.

Amilyen az élete, olyan a beszéde.

Mást mond, és mást gondol.

Ki messze földről jön, sokat tud beszélni.

Felhasznált irodalom:

Antalné Szabó Ágnes – Raátz Judit: *Magyar nyelv és kommunikáció* tankönyvcsomag, Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, 2002-től